

Blåvalen igen

Är det kapitalistiska systemets funktions-sätt ett hot mot de begränsade naturresurserna? Bertil Lindström vill genom att ta upp blåvalarnas situation försöka besvara denna fråga [Lindström 1974]. Den positiva tron på kapitalismens möjligheter som Bertil Lindström visar med sin nekande slutsats lockade Marian Radetzki och Bertil Näslund till mera skeptiska repliker [Radetzki 1974, Näslund 1974]. Undertecknad delar de senares slutsatser, men av helt andra skäl än de som Radetzki och Näslund bygger sin analys på.

Orsaken till valarnas utsatta situation för tillfället formuleras väl av Bertil Lindström: "Äganderätt till en val uppkommer först vid den tidpunkt då en harpun sitter i dess kropp och man kan börja hala in den till fångstskeppet." Under dessa förhållanden är valarna illa ute; valfångarna tar bara hänsyn till fångstkostnaderna och man vet att de valar som man inte själv kan fånga sannolikt tillfaller någon annan. Nu menar Bertil Lindström att valarnas situation radikalt skulle förbättras om man införde äganderätt till levande valar. Orsaken är att: "Då skulle ägaren kunna välja just mellan att fånga valen omedelbart och att vänta tills den hade kunnat få avkomma." Annorlunda uttryckt skulle valägaren inte bara ta hänsyn till kostnaden att fånga en val, utan även till de långsiktiga konsekvenserna för valägarrens förmögenhet av en minskning av beståndet i dag.

Vad är ett optimalt beteende för en valägare som befinner sig i denna situation? Denna fråga utreds av Bertil Näslund och det visar sig att valarna bör fångas i en sådan omfattning att valbeståndets värdemässiga tillväxt är lika stor som andra förmögenhetstillgångars tillväxt. Dessvärre kan det, enligt detta vill-

kor, visa sig vara optimalt att omedelbart fånga hela beståndet och följa Marian Radetzkis råd, dvs övergå till grisuppfödning. Mot denna bakgrund konkluderar både Näslund och Radetzki att Lindström varit alltför optimistisk.

Emellertid bortser denna analys från en väsentlig möjlighet som ägandet av levande valar ger upphov till: Valägaren kan sälja inte bara döda valar, utan även förbindelser att inte fånga vissa valar.

Antag nu att båda dessa typer av marknader existerar och att efterfrågan på valkött i förening med valstammens långsamma tillväxt gör att grisuppfödning ter sig mer lönsamt för valägaren varför denne börjar fånga sina valar. I takt med att valstammen minskar stiger emellertid priset på den andra marknaden. Så småningom finner valägaren att det är bättre att förbinda sig att bevara det återstående beståndet än att "förvandla" ytterligare en val till grisar. Givet att "miljövännerna" har tillräckligt med resurser till sitt förfogande, så skulle tydligen både ekonomisk och ekologisk jämvikt kunna råda i ett marknadssystem.

Diskussionen ovan har följt Bertil Näslunds uppläggning så till vida att valägaren antagits vara monopolist. Är detta nödvändigt? Är det så att man måste godta den välfärdsförlust som ett monopol ger upphov till för att kunna uppnå ekologisk balans i en marknadsekonomi? I fallet med valarna är det eventuellt så; om det bara finns en valägare uppstår aldrig något problem med att fastställa äganderätten till en speciell val. Denna fråga är emellertid av mindre betydelse för diskussionen om det kapitalistiska systemets förenlighet med ekologisk balans.

Av större betydelse är följande fråga:

Finns det något i det kapitalistiska systemets funktionssätt som garanterar att miljövännerna har tillräckligt med resurser för att göra de stödköp som är tillräckliga för olika arters fortbestånd? För att så skall vara fallet krävs att de enskilda individerna kan göra en avvägning mellan ordinära konsumtionsvaror och den eventuella valutrotningens konsekvenser samt att denna avvägning utfaller så att valarna inte utrotas. Oddsens för privatkapitalismen verkar inte gynnsamma, vilket egentligen kan inses utan att de arma valarna dras in i diskussionen; om man nämligen på den allmänna

jämviktsmodellens lösning lägger villkoret att vissa resurser, naturresurserna, skall allokeras på ett på förhand givet sätt, så måste man även införa någon kontrollvariabel som kan garantera resultatet. Därmed har man lämnat den rena privatkapitalismen. Den som till äventyrs tror på privatkapitalismen som samhällelig organisationsform bör nog, som sagt, koncentrera sig på andra aspekter av tillvaron än miljön.

Civilekonom *Lars Bergman*
Handelshögskolan